ACADEMIA ROMÂNĂ

CÂTEVA ȘTIRI NOUĂ

RELATIVE LA

LEGĂTURILE NOASTRE CU BISERICA CONSTANTINOPOLITANĂ IN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA

DE

N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.

EXTRAS DIN:
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXXVIII.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

BIBLIOTECA ACADEMIEI

BUCUREȘTI
LIBRĂRIILE SOCEC & Co., C. SFETEA, PAVEL SURU
LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ.
VIENA
GEROLD & COMP.
1915.

968.

Prețul 20 bani.

www.dacoromanica.ro

Analele Societăţii Academice Române. — Seria I

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II: L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile şi memoriile Academiei în 1879—1888.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888 . . . . . 2.—
Tom. XI—XX. — Desbaterile şi memoriile Academiei în 1888—1898.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898 . . . . . 2.—
Tom. XXI—XXX.—Desbaterile şi Memoriile Academiei în 1898—1908.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1898—1908 . . . . . 2.—
Tom. XXXI. — Desbaterile Academiei în 1908—9 . . . . . 5.—
» *XXXI.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 10.—
» *XXXII.* — Desbaterile Academiei în 1909—1910 . . . . . 5.—
» *XXXII.* — *Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 14.—
» *XXXIII.*— Desbaterile Academiei în 1910—1911 . . . . . 4.—
» *XXXIII.*— *Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 12.—
Francisc Rákóczy al II-lea, învietorul conştiinţei naţionale ungureşti şi Românii, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Un călător italian în Turcia şi Moldova în timpul războiului cu Polonia, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Două documente privitoare la revolta boierilor din ţara Făgăraşului în favoarea lui Mihnea Vodă numit cel Rău, 1508—1510, de *Ioan Puşcariu* . . . . . —,20
Carol al XII-lea, Petru cel Mare şi ţerile noastre, de *N. Iorga* . 1.—
Câtevà note despre cronicele şi tradiţia noastră istorică, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene. Luarea Basarabiei şi Moruzeştii, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Răscoala Seimenilor în potriva lui Mateiu Basarab, de *N. Iorga* . —,30
Cevà despre ocupaţiunea austriacă în anii 1789—1791, de *N. Iorga.* 1.—
Insemnătatea Divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti în istoria renaşterii României, de *D. A. Sturdza:*
—— —— I. Tratatul de Paris din 30 Martie 1856 . . . . . —,40
—— —— II. Anul 1856 1,20
—— —— III. Anul 1857 1,60
—— —— IV. Lucrările Divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti. 1,60
—— —— V. Anul 1858. Căimăcămia din Moldova a domnilor Ştefan Catargiu, Vasile Sturdza, Anastasie Panu . . . . . 1.—
Partea Românilor din Ardeal şi Ungaria în cultura românească (influenţe şi conflicte), de *N. Iorga* . . . . . —,20
Munţii Tămaş şi Tămăşel, de *Ioan Puşcariu* . . . . . —,20
Dinastia lui Radu Negru Vodă în Ungro-Vlahia (Valahia Mare) şi Dinastia Basarabilor în Oltenia (Valahia Mică) şi în Valahia Mare, de *Dr. Atanasie M. Marienescu* . . . . . 1.—
Tom. XXXIV.—Desbaterile Academiei în 1911—1912. . . . . 4.—
» *XXXIV.—Memoriile Secţiunii Istorice.* . . . . . 20.—
Breasla Blănarilor din Botoşani, Catastihul şi actele ei, de *N. Iorga.* —,50
Pagini din istoria culturală: I. Privilegiul din 1815 al Târgului-Frumos. — II. Din vieaţa moşnenilor vieri ai ţinutului Săcuienilor, de *N. Iorga* . . . . . 1.—
Insemnătatea Divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti în istoria renaşterii României, de *Dimitrie A. Sturdza:*
—— —— VI. Anul 1858. Adunarea electivă din Iaşi . . . . . 1.—
—— —— VII. Anul 1858. Căimăcămia din Valahia a domnilor Emanoil Băleanu, Ioan Manu şi Ioan A. Filipescu şi influenţa precumpănitoare a Adunării Elective din Iaşi asupra Adunării Elective din Bucureşti 1,60
Turburări revoluţionare în Ţara-Românească între anii 1840—1843, de *Ioan C. Filitti* . . . . . 1.—
Contribuţii la istoria bisericii noastre: I. Despre Mânăstirea Neamţului. — II. Bălineşti, de *N. Iorga* . . . . . —,40
O scrisoare din 1679 a Mitropolitului Dosofteiu, de *I. Bogdan.* . —,50
Cetatea Ulmetum. Descoperirile primei campanii de săpături din vara anului 1911, de *Vasile Pârvan* . . . . . 5.—
Insemnătatea europeană a realizării definitive a dorinţelor rostite de Divanurile ad-hoc în 7/19 şi 9/21 Octomvrie 1857, de *Dimitrie A. Sturdza,* I . . . . . —,40
—— —— II. . . . . —,80
—— —— III. . . . . —,70
Nicolae Kretzulescu, 1812—1900—1912, de *A. D. Xenopol.* . . . . —,20
Gheorghe Asachi ca tipograf şi editor — după Catalogul lui din 1847, — de *N. Iorga* . . . . . —,60
Politica Austriei faţă de Unire. — I. Inainte de Conferinţele din Paris, de *N. Iorga* . . . . . —,30

www.dacoromanica.ro

III. 116. L

CÂTEVA ȘTIRI NOUĂ

RELATIVE LA

LEGĂTURILE NOASTRE CU BISERICA CONSTANTINOPOLITANĂ IN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA

DE

N. IORGA

Membru al Academiei Române.

Ședința dela 5 Iunie 1915.

I. Subt Șerban Cantacuzino (restituirea Mitropolitului Teodosie).

I.

Intr'un memoriu precedent am urmărit legăturile cu Moldova ale Patriarhiei constantinopolitane până la 1654, până la căderea, adecă, a lui Vasile Lupu. Din această expunere s'a putut vedeà cât de mare a fost rolul de ocrotitor, de împăciuitor, ba adesea de făcător al dreptății și împărțitor al pedepselor, pe care l-a jucat față de «Biserica cea Mare» bogatul și mândrul Domn român. Apoi, în alt memoriu, Domnii noștri — și cei munteni — au apărut, încă din vechi timpuri, ca sprijinitorii cu bani și chiar găzduitorii în casele lor din Constantinopol ai Patriarhilor ecumenici.

N'avem nici o dovadă că până la data însemnată mai sus ar fi fost vreun amestec patriarhal în ce privește scoaterea și numirea Vlădicilor moldoveni. Pentru Țara-Românească o astfel de dovadă nu lipsește. Subt Mateiu Basarab chiar, când, în Iulie 1653, e vorba să se înlocuească «vicleanul Mitropolit Ștefan» ca «fiind în legătură cu răsculații», complice deci al răscoalei Seimenilor și dărăbanților, Domnul îl «scoate din Scaun», îl trimete la mânăstire să se odihnească, *fără să fi întrebat la Patriarhie.* Dar, când e vorba ca Ignatie de Râmnic să fie strămutat și adus în Scaunul

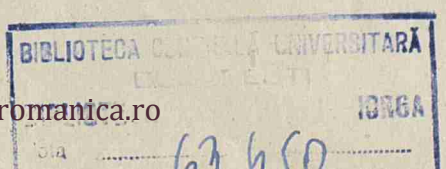

www.dacoromanica.ro

metropolitan, se face rugăminte la Scaunul ecumenic, cu atât de puțină îndoeală, e adevărat, în ce privește aprobarea, încât se fixează la 12 Iulie terminul în care, în vederea hramului Adormirii Maicei Domnului, ea trebue primită: 15 August.

E interesant răspunsul patriarhal, *fără dată de lună*. El începe cu caterisirea, lămurind-o prin rolul politic neiertat pe care l-a jucat Mitropolitul Ștefan. «L-am despoiat», spune căpetenia Bisericii ortodoxe, din sinodul «coliturghisitorilor» săi, «de cinstea și vrednicia arhierească, și l-am făcut a fi căzut și lipsit de Scaunul Ungrovlahiei.» Apoi urmează *o formă* de alegere nouă în acel sobor și, pentru a se afirmà și mai mult drepturi impuse din nou, abià cu o jumătate de veac în urmă, se trimete un «exarh patriarhal», Macarie Mitropolitul Dristrei, pentru ca să aducă — și în vederea darurilor — solemn lucrul la cunoștință (1).

Câtivà ani după aceasta, într'o vreme când prestigiul tronurilor românești scăzuse foarte mult, vedem, de alminterea, Patriarhia amintindu-și de tradiția veacului al XIV-lea, când Patriarhul Filoteiu statornicise autonomia ierarhică a mânăstirii Tismana, pentru a-i da un nou și amănunțit statut, probabil și pe baza celui dintâiu (2).

Mai strânse erau însă relațiile, pe cari le vom urmărì aiurea, ale marelui, neobositului Patriarh de Ierusalim Dosofteiu cu țerile noastre, pe cari nu odată le-a străbătut, primind ajutoare, asigurând prin gramatele sale situația afacerilor mânăstirești și laice, dând sfat în cele duhovnicești Domnilor. Cu Constantinopolul supunerea ierarhică se prefăcù într'o adevărată și trainică prietenie numai atunci când în Scaunul ecumenic se suì, în Octomvrie 1671 (3), Dionisie Muselimul sau Seroglanul, Mitropolit de Larisa, despre care o cronică românească (4) spune că erà «din petnarii *(sic)* împărătești, fiind Cantacuzinilor rudă».

Deci pentru întâiaș dată o rudă a factorilor politici dominanți în țerile noastre suià treptele venerabilului Tron de păstorie al cetății lui Constantin. Pentru a înțelege mai bine cum a fost aceasta cu putință, să ne amintim că la scoaterea lui Radu Vodă Leon, ocrotitorul Grecilor, Cantacuzinii, dușmanii de moarte ai săi și ai regimului său: Șerban, cumnatul Mareș, clientela lor,

(1) Hurmuzaki, XIV, pp. 196—7, no. CCLXXV-VI.
(2) *Ibid.*, pp. 201—2, no. CCLXXXVI.
(3) V. și *ibid.*, pp. 210—1, no. CCXCV.
(4) *Magazinul istoric*, V, p. 93.

www.dacoromanica.ro

merserĕ acolo, la Ienișer, la Larisa, în zilele de iarnă dela începutul anului 1669, pentru a cere înlocuirea străinului și așezarea bunului bătrân inofensiv, de neam băsărăbesc, Antonie din Popești (1). Subt acesta, toată puterea, prigonitoare pentru dușmani, fu a neamului cantacuzinesc. Inainte ca ea să înceteze, prin greșelile ce săvârșise în pornirile-i neiertătoare (Martie 1672), între alte locuri ce se procuraserĕ «membrilor partidului», a fost și numirea lui Dionisie ca Patriarh.

Domnia nouă a lui Grigore Ghica fu aspră, răsbunătoare față de Cantacuzini. Imprejurări de politică exterioară, rezultate din luptele Turcilor cu Polonii, aduserĕ la București îndată, la 1674, pe Duca Vodă, care aveà scopurile sale și căzù fără întârziere în vrăjmășie cu Cantacuzinii, de cari fusese ajutat însă la început. Pentru Patriarhul lor, el n'aveà nici o slăbiciune și, în lăcomia lui, nici o aplecare să-l ajute cu bani împotriva rivalilor. Astfel, la 14 August 1674, Dionisie e scos, făcând loc Mitropolitului de Târnova, Gherasim. Fără vreun amestec al lui se întoarce apoi, în 1676, Partenie Mogilalos sau Chumchumis, din Brusa, pe care în 1671 Cantacuzinii îl făcuserĕ să cadă. «Peste un an», la 20 Noemvrie 1676, — *Duca fiind împăcat cu Cantacuzinii* —, Dionisie izbutește să revie (2). El păstorì până în 1679 (3).

In acest timp partidul cantacuzinesc, după nouă greutăți învinse, își ajunsese în sfârșit scopul cel urmărit de mult. Dionisie văzù, la sfârșitul anului 1678, numindu-se în Adrianopol ca Domn al Țerii-Românești Șerban, cel mai mare din fiii lui Constantin Postelnicul, ruda sa.

Până atunci înviersunatele lupte dintre familiile mari ale Principatului muntean avuserĕ urmări și pentru Biserica Ungrovlahiei.

Pentru rolul pe care-l jucase în mișcările contra Grecilor Mitropolitul Teodosie, Ardelean de origine, Grigore Ghica-l scosese

(1) V. Iorga, *Despre Cantacuzini*, pp. XCII—III.

(2) Daponte, în Erbiceanu, *Cron. greci*, p. 19; *Efemeridele lui Ioan Cariofil*, trad. C. Erbiceanu, 1892, p. 7. Partenie, «împăcat», trecù la Anhial, lăsând urmașului său un spor de 10.000 de lei la datorie *(ibid.)*.

(3) Avem două acte, pentru biserica Sf. Apostoli din București și pentru mânăstirea Mărgineni, ale lui Dionisie, datate din 1677, din Fevruarie 1677; Hurmuzaki, XIV, pp. 217—8, no. CCCIV; pp. 219—20, no. CCCVII. Cf. și *ibid.*, pp. 221—3, no. CCCIX. La 8 August 1677 el fu confirmat, dând 20 de pungi pentru mucarer (Cariofil, *l. c.*).

www.dacoromanica.ro

din Scaun la 1672, fără să avem actele privitoare la caterisirea sa, în care va fi fost amestecat și Dosofteiu al Ierusalimului, oaspetele lui Vodă, și Vlădicii greci din jurul acestuia (1). Un Atonit, dar nu un Grec, deși iscălește grecește și va fi fost legat cu partidul grecesc, Dionisie, dela mânăstirea grecizată a Radului Vodă, îi ocupă locul, pentru câte luni mai aveà de trăit. Apoi Varlaam, episcopul de Râmnic, se învoì în sfârșit a luà moștenirea Mitropoliei, «în silă», de «spaima Domnului» (2). Teodosie fu închis în mânăstirea Tismana (3).

Nu știm cum a fost luat lucrul de Scaunul ecumenic. Invoirea trebuì să se ceară dela Dionisie, cu toate legăturile ce aveà acesta tocmai cu partidul pentru legăturile cu care fusese jertfit Teodosie. Intărirea lui Varlaam firește-i va fi fost mai ușoară.

Dar Șerban nu înțelegeà să lase în suferință pe omul său, care pătimià pentru dânsul și care, încă din 1674, dela Tismana, lucrà «cu dor mare pentru Vlădicie», rugându-și prietenii, tineri și bătrâni, clerici și mireni, «să nu pregete» (4). In primăvara anului 1679 se cerù deslegare dela Constantinopol pentru înlăturarea lui Varlaam, care, de alminterea, erà hotărît să nu se împotrivească, arătând că nu el a voit să se ridice în locul înaintașului său.

II.

Răspunsul lui Dionisie l-am găsit între hârtiile necatalogate ale Academiei. Scris pe o bucată mare de hârtie orientală, el a fost rău păstrat pe unde va fi rătăcit și, la îndoituri, rânduri întregi nu se mai pot distinge. Descoperirea lui e de un mare interes pentru istoria Bisericii noastre.

Datat încă din Martie, el e îndreptat către Șerban Vodă ca și către «boierii Divanului acelei Domnii». Se recunoaște că, atunci când Teodosie a fost înlocuit—în partea ruptă e vorba și de întâmplările din vremea răposatului Radu Leon, despre care aflăm astfel că la 1679 nu mai erà în viață —, el s'a plâns Scaunului ecumenic, arătând că «fără dreptate a fost caterisit din cinstea și vrednicia arhieriei, fără dreptate a fost osândit la o astfel de necinste, fără

(1) Iorga, *Istoria Bisericii*, I, pp. 377—9; articolul despre Mitropolitul Dionisie, al diaconul N. Popescu, în «Convorbiri literare», anul 1914.

(2) *Ibid.*

(3) *Studii și doc.*, V, p. 487, n-le 25—6.

(4) *Ibid.*

www.dacoromanica.ro

dreptate a fost despoiat de dreptul lui Scaun, la care legiuit fusese hirotonisit, fără dreptate a fost depărtat dela păstoria și eparhia lui» și «hoțește» s'a așezat «altul», judecata făcându-se «cu silă și tiranie» de Ghica, despre care, fiind el în vieață, se spune, fără nume, atâta: «cel ce atunci stăpânià».

Patriarhul se face a crede că Teodosie ar fi trebuit *să vie în persoană înaintea Scaunului său pentru a i se face judecată nouă.* Recunoaște însă că i-ar fi fost cu neputință. Se va trimete totuș un judecător, «care să cunoască legile dumnezeești și să fie încercat în dreptate și foarte practic în asemenea lucruri bisericești». El «va judecà și va osebì cele ce i s'au întâmplat lui Teodosie acestuia». Dacă s'ar adeverì pârile împotriva lui, el va rămâneà osândit și mai departe. «Iar Teodosie acesta, de se va arătà nevinovat și fără păcat (ἀνεύθυνος) și pârile mincinoase, să fie deslegat de pedeapsă și iarăș așezat în cinstea lui și în vrednicia Scaunului acestei eparhii a Ungrovlahiei». *El însuș ar fi cerut aceasta.*

Patriarhul și Sinodul *aprobă cererea lui.* «Nu se vor trece cu vederea lacrimile lui, care poate să fie nevinovat.» Se alege pentru acest rost Marele Logofăt al Bisericii și «dascălul» ei, Ienachi Porphyrita, și, împreună cu el, Anania, Mitropolitul Maroniei și exarh de Rodosto. Se va adunà de Domn un sinod al episcopilor munteni și al egumenilor ca să asculte pe Teodosie. Marele Logofăt va sta alături cu ei, iar Anania va puteà ridicà afurisenia în chip canonic, «cu omoforul și patrahirul». Ei vor puteà, la olaltă, să aducă pe Teodosie în starea dintâi. Și, fiindcă odată se află acolo, ei au voie să judece și în alte pricini bisericești, Ienachi fiind un adevărat «exarh patriarhicesc».

Actul va fi publicat cu traducere în adausele la documentele grecești cari formează sau vor formà volumul XIV din colecția Hurmuzaki. Deoarece terminul de apariție al ultimei părți e încă foarte depărtat și s'ar puteà ca până atunci cercetătorii să-l găsească numai cu greu între acte cari încă nu sunt orânduite, deoarece, în sfârșit, importanța lui făceà necesare lămuririle istorice pe cari le-am dat până aici, lăsăm să urmeze textul grecesc:

† Διωνύσιος, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἐκλαμπρότατε, εὐσεβέστατε καὶ ἐνδοξότατε Αὐθέντα καὶ ἡγεμὼν πάσης Οὐγκροβλαχίας, κύριε, κύριε Ἰω. Σερβάνε Καντακουζηνὲ Βοεβόνδα, υἱὲ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε τῆς ἡμῶν Μετριότητος, καὶ ἐντιμότατοι ἄρχοντες τῆς συγ-

www.dacoromanica.ro

κλήτου τῆς αὐτῆς Αὐθεντείας, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος διὰ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ παρ' ἡμῶν εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Ἐκεῖνος ὁ δίκαιος κριτής, ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην, καθὼς ἡ Ἱερὰ Γραφὴ λέγει, ἐκεῖνος ὁ φύσει δίκαιος Θέος, ὁ πᾶσαν ἀδικίαν βδελυττόμενος καὶ πᾶσαν ἀνομίαν ἀποστρεφόμενος, διὰ τοῦτο το ἔθετο, εἰς τοῦτον τὸν πρόσκαιρον αἰῶνα, εἰς μὲν ταῖς πολιτείαις καὶ κοσμικαῖς κυβερνήσαις βασιλεῖς, ἡγεμόνας, κριτάς, εἰς δὲ τὰ πνευματικὰ πολιτεύματα Πατριάρχας, Μητροπολίτας, προεστῶτας, κριτάς, διὰ νὰ φυλάττεται ἡ δικαιοσύνη καὶ νὰ ἐξετάζεται τὸ δίκαιον, νὰ ἐρευνᾶται ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ διώκεται τὸ ψεῦδος, νὰ δικαιώνωνται οἱ ἀδικημένοι καὶ νὰ παιδεύωνται οἱ ἀδικοῦντες, καὶ νὰ ἀγρυπνοῦν οἱ προεστῶτες μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, εἰς κατόρθωσιν τοῦ δικαίου, καὶ νὰ φαυλίζουν τὸ ἄδικον, διὰ νὰ ...[ἔ]χουν οἱ ἄνθρωποι: ἄλλως γὰρ ποιοῦντες, καὶ ἀμελοῦντες καὶ παραβλέποντες ταῖς κρίσαις τῶν ἀδικημένων, καὶ ταῖς βοαῖς τῶν θλιβομένων, θέλουν δώσει λόγον τῷ ἀγαπόντι τὴν δικαιοσύνην Θεῷ, τῷ φοβερῷ κριτῇ ἐν τῇ φρικτῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ θέλουν ἀκούσαι (φεῦ): δοῦλος πονηρός, διὰ τί δὲν ἐβάλετε τὸ ταλάντον μου εἰς τοὺς τραπεζίτας, ἀμὶ τὸ ἐκρύψετε, ἤγουν: διατὶ δὲν ἐκάμετε τὴν κρίσιν μού εἰς τοὺς ἀδικ[οῦντας] καὶ ἀδικουμένους, ἀμὶ ἐσιωπήσετε; σύρετε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Ἀλλά, καθὼς ἦναι ἀνάγκη εἰς πάντας ἡγεμόνας καὶ κριτὰς νὰ μὴν ἀμελοῦν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ (ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστιν... κι... νὰ μὴν βλέπουν εἰς πρόσωπα, οὔτε τὸν πτωχὸν νὰ λυπηθοῦν χωρὶς τὴν κρίσιν, ἐὰν εἶναι ἄδικος, οὔτε τὸν πλούσιον νὰ ἐντροπῇ ...προεστῶτες καὶ ἐξουσιασταὶ, ὅσον εἰς τὰ πολιτικά, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά. Ἐ[πειδὴ] ..... Αὐθεντείας τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Ῥάδουλ Βοεβόνδα, Μητροπολίτης Οὐγκροβλαχίας, ἤδη εὑρισκόμενος ἔκπτωτος καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ Θρόνου Οὐκ[γροβλαχίας].... ἀναφορὰν πεπληρομένην δακρύων, πρός τε τὴν ἡμῶν Μετριότητα καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν τῶν παρευρεθέντων περὶ αὐτὴν ἀρχιερέων σύνοδον, ἀναγγέλλων καὶ ἀναφέρων τὰ κατ' αὐτόν, καὶ γρα... καθῃρέθη τῆς τιμῆς καὶ ἀξίας τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀδίκως κατεδικάσθη εἰς τὴν τοιαύτην ἀτιμίαν, ἀδίκως ἐστερήθη τοῦ γνησίου αὐτοῦ Θρόνου, εἰς ὃν νομίμως ἐχειροτονήθη, ἀδίκως ἀπ[ε]μακρύνθη τῆς ἐξουσίας τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ληστρικῶς ἐχειροτονήθη ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ, δυναστικῶς καὶ τυραννικῶς ὑπὸ τοῦ τότε ἐξουσιάζοντος κατεκρίθη, εἰς ὅσα ἐκαθηγορήθη, ἀν[θρωπ]ον... τιμίου μαρτύρων, καὶ ἐδεήθη μετὰ μεγάλης παρακλήσεως, προβάλλων καὶ ἀναμιμνήσκων τὴν θείαν δικαιωσύνην μὴ παριδεῖν αὐτὸν ἠδικημένον, καταφρονημένον, μηδεμίαν αἰτίαν ἔχοντα ἀληθῆ τῆς [κατ' αὐτ]οῦ γινομένης παιδείας, καί, διὰ τὸ μὴ εἶναι δυνατὸν ἐλθεῖν αὐτὸν σωματικῶς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ καὶ προβαλεῖν τὸ ἄδικον αὐτοῦ, εὑρισκομένων καὶ τῶν κατηγόρων αὐτοῦ καὶ τῶν γινωσκόντων τὰ κατ' αὐτὸν εἰς... αὐτόσε, καὶ μὴ δυνάμενος παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς καὶ θεωρηθῆναι συνοδικῶς καὶ ἐξετασθῆναι καὶ ἐρευνηθῆναι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ τοὺς ἱεροὺς νόμους, ἐδέετο ἐν τῇ αὐτοῦ ἀναφορᾷ μακροθυμῆσαι ἡμᾶς καὶ συσπλαγχνηθῆναι αὐτὸν κατατυραννούμενον ὑπὸ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς λύπης, καὶ πέμψαι τινὰ εἰδήμενον τῶν θείων νόμων καὶ ἔμπειρον δικαιωσύνης καὶ πολυπράγμονα τοιούτων ὑποθέσεων ἐκκλησιαστηκῶν

www.dacoromanica.ro

ἐπὶ τῷ κρίναι καὶ διακρίναι τὰ συμβάντα αὐτῷ τῷ Θεωδοσίῳ, καί, εἰ μὲν εὑρεθῇ ὡς ἀληθῶς αὐτὸς ὁ Θεοδόσιος ὑπεύθυνος εἰς τὰς κατηγορίας ἐκείνας, δι' ἃς κατεδικάσθη καὶ καθῃρέθη, διὰ μαρτύρων ἀξιολόγων, εἶναι καὶ τοῦ λοιποῦ ὁμοίως εἰς τὴν παιδείαν ταύτην ὡς τοιοῦτος, καὶ Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας ἐστερημένος ὡς καὶ πρότερον· εἰ δὲ φανείη ἀθῶος καὶ ἀνεύθυνος καὶ αἱ κατηγορίαι ψευδεῖς, λυθῆναι τῆς παιδείας καὶ ἀποκαταστῆναι εἰς τὴν τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἀξίαν τοῦ Θρόνου τῆς ἐπαρχίας ταύτης Οὐγκροβλαχίας. Ὅθεν, κοινῶς συνεσκεψάμενοι μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου, τὴν αἴτησιν καὶ δέησιν αὐτοῦ τοῦ Θεοδοσίου, καὶ ἐρευνήσαμεν εἰ συμφέρει ἀπελθεῖν ἐκεῖσε τινά, καὶ ἐξετάσαι τὴν στάσιν ταύτην, κατεφάνη εὔλογον πάσῃ τῇ συνόδῳ μὴ παριδεῖν τὰ δάκρυα τούτου, εὑρισκομένου τυχὸν ἀδίκως εἰς τὴν τοιαύτην παιδείαν, καὶ ἐξελέχθη κοινῶς ἀπελθεῖν ἐκεῖσε ὁ σοφώτατος καὶ λογιώτατος ἐν ἄρχουσιν ὁ Μέγας-Λογοθέτης τοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ διδάσκαλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἀγαπητὸς καὶ περιπόθητος τῆς ἡμῶν Μετριότητος, καὶ ἐρευνῆσαι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καὶ ἐξετάσαι κατὰ τὴν αὐτοῦ πολυπειρίαν καὶ μάθησιν, ὡς ἔμπειρος τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ νόμων, καὶ διωρίσαι καὶ ἀποφῆναι τὸ δίκαιον, συνεκπεμπόμενος καὶ ὁ ἱερότατος Μητροπολίτης Μαρωνείας, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Ῥοδόπης, κὺρ Ἀνανίας, ὁ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργός. Τούτου χάριν γράφομεν καὶ ἀποφαίνομεν συνοδικῶς, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα, δι' ἡμετέρας προτροπῆς καὶ ... ἐλθόντων εἰς τὰ αὐτόσε τοῦτε σοφωτάτου Μεγάλου-Λογοθέτου καὶ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Μαρωνείας, ἡ Σὴ Ἐκλαμπρότης, προκαθιζόμενου... Ἱερότητος (?) σύνοδον κατὰ τόπον τῶν τε ὑποκειμένων ἐπισκόπων τῇ Μητροπόλει ταύτῃ Οὐγκροβλαχίας, καὶ τῆς συγκλήτου αὐτῆς, καὶ ἡγουμένων, καὶ ἱστάμενος ὁ Θεοδόσιος, ἀγαγγειλέτω τὰ κατὰ αὐτόν, καὶ προβαλλέτω τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν διαλειφθεὶς σοφώτατος Μέγας-Λογοθέτης, παρακαθήμενος τῆς συγκλήτου, ἰρατάτω *(sic)* καὶ ἐρευνάτω καὶ κατα κανόνας διευθετεῖτω τά τε παρὰ τοῦ Θεοδοσίου λεγόμενα καὶ παρὰ τῶν κατηγόρων αὐτοῦ προβαλλόμενα καὶ ἀντιλεγόμενα, ὁ δὲ σὺν αὐτῷ ἱερώτατος Μητροπολίτης Μαρονείας, συνδιευθύνων, εἴ που δεήσῃ ἐκκλησιαστικὴ ἐνέργεια, τουτεστὶν ἐκφώνησις ἀφορισμοῦ, δι' ὁμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου, ἐκτελείτω δι' ἡμετέρας ἀδείας... ἀπεφηνάτωσαν τὸ εὑρεθὲν δίκαιον, κατὰ τοὺς θείους κανόνας καὶ νόμους, μετὰ ἀκριβοῦς ἐρεύνης καὶ ὀρθοτάτης γνώμης (1)· ὅπερ ἔστι καὶ ἡμῖν δεκτόν. Εἰ φανείη μὲν ἀνεύθυνος ὁ Θεοδόσιος, ἐχέτω...ν τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τιμὴν καὶ χάριν αὐτῆς, ὡς καὶ πρὸ τῆς παιδείας, καὶ τοῦ Θρόνου αὐτοῦ ἀπολαύων, καὶ τῆς στάσεως καὶ καθέδρας καὶ τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ· εἰ δὲ εὑρεθείη ὑπ' αἰτίαν... [ὑπεύ]θυνος, μενέτω εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῷ, ὡς τοιούτῳ, παιδείαν ἐκκλησιαστικὴν, παρ'οὐδενὸς βοηθούμενος ἢ παραμυθούμενος περὶ τούτου οὐ γὰρ πρέπων συγκοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, ἵνα μὴ ἑαυτοῖς κρίμα ...ἠδ... πρὸς τούτοις δεδώκαμεν ἄδειαν

(1) In ms.: ὀρθότητος γνώμη.

www.dacoromanica.ro

ὅπως ὁ διαλειφθεὶς σοφώτατος καὶ λογιώτατος διδάσκαλος καὶ Μέγας-Λογοθέτης τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, κύριος Ἰωάννης, εἰ τύχοι καὶ ἄλλη τὶς ὑπόθεσις ἐκκλησιαστικὴ... καὶ κρίσει, κρίνῃ καὶ ταύτην μετὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Μαρωνείας κὺρ Ἀνανίου καὶ εἰς τὸν τοῦ δικαίου τόπον ἀποκαθιστᾷν, τιμώμενος καὶ προτιμώμενος παρὰ πάντων, ὡς πατριαρχικὸς ἔξαρχος καὶ π[οιμήν]... καὶ σοφῶς καὶ ἐμπείρων ἐ...τάσαις ταῖς ἐπιστήμαις, καὶ ἐξαιρέτων, εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ πίστεως, καὶ προκαθιζόμενος ἐν πάσαις ταῖς συνελεύσεσι καὶ ἀκολουθίαις... ταῖς... τιούμενος τὸ παράπαν. Ὅθεν καὶ εἰς δήλωσιν τῆς δοθείσης τῇ αὐτοῦ Ἱερότητι ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀδείας ἐνεχειρίσθη (;) καὶ τὸ παρόν· ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αχοθ'τῳ.

Ἐν μηνὶ Μαρτίῳ, ἰνδικτίωνος 6'της.

(Și alte iscălituri.)

Potrivit cu acest «tomos» se și ținù — și cu boierii — sinodul la București, Mitropolitul de Maroneia — și nu cel de Mire, cum am zis aiurea (1), — pronunțând deslegarea. Fuseseră de față și alți Vlădici greci, fără delegație. Cronica, scrisă de logofătul Stoica Ludescu, prietenul, tovarășul de surgun al lui Teodosie, spune că după aceasta *cârja, depusă pe masă de Varlaam, a fost dată de Domn lui Teodosie,* așezându-l în Scaun la 26 Aprilie 1679, Marți, înainte de Paști (2).

Să urmărim și mai departe legăturile lui Șerban cu Scaunul ecumenic.

Dionisie puteà fi expus la unele pâri de natură politică. In 1678, el făcuse Invierea cu Trimesul rusesc, cinstindu-l apoi și cu cafeà în cămările sale; se mulțămise, la arătarea dorinței acestuia, să-l întrebe dacă are firman, — «și a răspuns că are paznicul său, ceaușul de Ieniceri, voie dela Vizirul» (3). Cu tot sprijinul, încă nu destul de puternic, al lui Șerban, el fu silit, încă din Maiu, îndată după întoarcerea dela oaste a Vizirului, «să se ascundă», să-și părăsească reședința. Fostul Mitropolit de Rodosto, Atanasie, pe care credinciosul lui Dionisie, Ioan Cariofil, îl numește «Atanasie cel Rău», Κακοαθάνασιος, pare a fi stat în fruntea pârîșilor. Urmașul lui Dionisie în Scaunul din Larisa, Iacob, erà hotărît însă Patriarh

(1) Iorga, *Istoria Bisericii,* I, p. 381. Cronica zice: «Vlădica dela Maramonia» (v. mai departe).

(2) *Magazinul istoric,* V, pp. 19—20. Și Cariofil fusese de față, plecând la 28 Martie din Constantinopol și sosind în București la 13 Aprilie (*l. c.*, p. 123).

(3) Cariofil, *l. c.*, p. 9.

www.dacoromanica.ro

legiuit la 10 August și la 15 eră și instalat. Pentru a scăpà pe Dionisie, arestat de Chehaiaua Vizirului, trebuì să se jertfească trei pungi de bani. Înțelegem de unde veniau: din țara spre care plecà mazilul, îndreptându-se spre Filipopol (1).

Încă din 1681 eră însă cine să lucreze și împotriva lui. Alexandru Mavrocordat, «ateul», asigurà în toamnă că «Iacov nu se va mântuì de învinuirea ce i se aduce că este curvar» (2). Dionisie dăduse un nou asalt, ajutat — cu toată bunăvoința lui Iacov față de fundația dela Cotroceni a Cantacuzinului (3) — de capuchehaiaua lui Șerban, fostul său Caimacam în 1678, Constantin Brâncoveanu. Vizirul îi refuzase peșcheșul de conrupție. Fostul Patriarh se întoarse la București, unde se ostenì să împace pe Șerban Vodă cu Duca,— o încercare de acest fel neizbutind în anul trecut, când Domnul muntean tăbărîse, la întoarcerea dela Dohanghecet, «în șes lângă mânăstirea lui Balica», Frumoasa de mai târziu (4). In Iulie 1681 Dionisie ajungeà la scopul său, în Iași, pe lângă Duca Vodă (5).

Stăruințele fură reluate în 1682. Unul din rapoartele lui Ienachi Porphyrita, din fericire și ca prin minune păstrat, în cifra sau «țifra» sa particulară, înseamnă lucrul astfel: «Părintele Dionisie încă au venit alaltăseară, Marți, și am mersu de m'am împreunat cu el la Cuciuc-Chioiu. Numai atât, că n'ar fi trebuit să vie tot-de-odată direpț aice, ci să fie stătut mai departe, la un sat. El au venit direpț. Ci acum ni caută a-l ascunde undeva până vom vedea ce vom puteà face, *dând cartea Măriei Tale la Chihaiaua,* — că ieri și astăzi nu o am putut da, având Chihaiaua alte trebi, fiind tot ospeațele Împăratului la Vezirul. Este aceasta că Iacov, văzând că-l prea supără toți de toate părțile, el încă s'au socotit să facă ce va puteà. Ci acum munceaște să-și facă Patrierșia mucarer, și mă tem că o va face. Cu direptul, este om bun, și cu direptatea va biruì; [bă]nișori încă va întinde de va da el. Cum va fi, face-vom știre Măriei Tale» (6).

Cu toți «bănișorii» lui Iacov, nu-i ieșì mucarerul de înnoire a

(1) *Ibid.*, p. 12. Cf. Daponte, *l. c.*, p. 24. — Atanasie Comnen Ipsilanti vorbește, din potrivă (Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, p. 176), de scoaterea lui Partenie în folosul lui Dionisie, la 29 Iulie 1679.

(2) Daponte, *l. c.*, p. 15.

(3) Hurmuzaki, XIV, pp. 224 și urm., 248 și urm.

(4) Cariofil, *l. c.*, p. 13. Cf. Daponte, *l. c.*, p. 23.

(5) Cariofil, *l. c.*, p. 16.

(6) *Studii și doc.*, III, p. 97.

www.dacoromanica.ro

Scaunului. Alți «bănișori», ai lui Ienachi, biruiră. Scrisoarea lui Șerban fu deci ținută în seamă. Cariofil notează, în jurnalul său, așà de bine informat și de exact: «August 31. A sărutat mâna Vizirului chir Dionisie, și a venit la Patriarhie (1)». Iar din izvor contemporan știm că venirea lui se întâmplase încă dela 24 Iulie (2).

Dionisie nu putù să reziste însă mult timp și el cedă lui Partenie «cel nebun» încă dela 10 Martie 1684 (3), făcând chiar pace cu acesta la 23 August din acelaș an (4). Dar, când fu vorba de întărirea formală a lui Partenie, se dădù la Adrianopol, în Martie 1685, o mare luptă între el și Iacov, care aveà scrisori și «dela boieri», adecă dela capuchehaielele muntene, și el silì la paretisis pe adversar, înainte de sfârșitul lunii (5). Totuș s'ar fi mirat de reinstalarea lui, făcând «nebuni» pe cei ce-l îndemnaseră.

Incă odată însă, Iacov stârnì o mare împotrivire între clericii săi. In Fevruarie 1686, Cariofil, după ce vorbià cu Vizirul, își făceà cale la Șerban, și la 7 Aprilie Dionisie aveà audiență la zisul Vizir pentru ca peste o lună tocmai să capete Patriarhia (6). Un blănar putù să învingă însă pe Domnul muntean, și la 12 Octomvrie 1687 un nou Vizir puneà caftanul pe umerii lui Iacov (7). La 3 Martie 1688 în sfârșit Calinic de Brusa-l răpuneà și pe dânsul (8). In cursul anilor 1688—9, și Neofit de Adrianopol trecù pe acest Scaun disputat (9). Câte schimbări în abià zece ani!

Iacov n'a iertat lui Șerban căderea sa. In 1684 încă, el se plângeà de aceasta față de acel diacon Hrisant Notara, nepotul Patriarhului Dosofteiu de Ierusalim, care erà să fie și el un mare îndreptător al Bisericii românești. Ca să se apere, Șerban Vodă aduce înainte

(1) *L. c.*, p. 16. Pentru legăturile lui cu Șerban, care-și depuneà sipete cu lucruri la dânsul, v. Hurmuzaki, XIV, pp. 223—4, no. CCCXIII. Pentru casa ce-și făceà acesta la Curù-Ceșmè, *ibid.*, pp. 261—2, no. CCCXXXI.

(2) Le Quien, *Oriens christianus*. Actul pentru Cotroceni din Hurmuzaki, XIV, pp. 237—8, no. CCCXVI, nu poate fi deci din 6 Ianuarie 1681 decât dacă Dionisie-l dă, ceeace trebue admis, ca Patriarh mazil. — Un act dela Iacov pentru mânăstirea Mărgineni, *ibid.*, p. 238 și urm.

(3) Cariofil, *l. c.*, pp. 18—9. El vine la Constantinopol în ziua de 12 Iulie *(ibid.)*.

(4) *Ibid.*, p. 19.

(5) *Ibid.* Dionisie căpătase ca loc de adăpost Chalkedonul *(ibid.)*.

(6) *Ibid.*, p. 21.

(7) *Ibid*, pp. 22—3.

(8) *Ibid.*, p. 25.

(9) *Ibid.*, p. 26.

www.dacoromanica.ro

că Iacov își arătase întâiu dorința de a se retrage, că el însuș chemase pe Dionisie pentru a-l înlocui, că scrisorile lui în acest sens se păstrează și că numai atunci «am apărut și noi ca ajutători». Și el observă cu amărăciune că Preasfinția Sa nu trebue să se supere, «căci menirea Preasfinției Sale este necontenit să se roage» (1).

Cât adevăr este în această întâmpinare, ni-o arată însă raportul secret al lui Porphyrita.

Aruncându-se asupra lui Șerban răspunderea grelelor datorii ale Bisericii, anatema fu pronunțată asupră-i și a neamului său, și trebuiră apoi îndelungate și puternice stăruințe ale Brâncoveanului ca să fie ridicată, deși, în acel moment chiar, arhiereii slujitori îl blăstămau în gând (2). Puțintel înaintea morții strașnicului Domn, Iacov petreceà ca fugar în reședința rivală a Domnului Moldovei (Aprilie 1689) (3). Dionisie puteà luà parte, în București, la sfințirea vechiului prieten Brâncoveanu ca Domn al Țerii-Românești (4).

Șerban nu condusese până la capăt, ca odată Vasile Lupu, Biserica Bizanțului. Dar cine o puteà face în haosul schimbărilor dintre demnitarii turcești, aduse și de răsboiul cu Germanii! Și ce interes mai înalt puteà să aibă această Biserică, într'o vreme când Cariofil făceà pe Mitropoliți «bivoli» (βουβάλια) (5) în plină biserică, la consacrarea lui Calinic, și pentru aceasta el se bătеà cu Alexandru Mavrocordat, pe atunci Mare Skeuophylax (6)!

II. Subt Constantin Brâncoveanu.

In cartea pe care o tipăriam anul trecut întru amintirea lui Constantin Vodă Brâncoveanu însemnam astfel legăturile lui cu Biserica-cea-Mare:

---

(1) Hurmuzaki, XIV, pp. 256–7, no. CCCXXIV.

(2) *Ibid.*, pp. 268—9, no. CCCXXXV. V. *ibid.*, p. 307.

(3) *Ibid.*, pp. 269—70, no. CCCXXXVI.

(4) Menţiunea unei scrisori a lui Calinic către Mitropolitul Teodosie (Septemvrie 1689), *ibid.*, p. 270, no. CCCXXXVII. In Atanasie Comnen Ipsilanti datele sunt cu totul altfel decât în Cariofil, pe care-l urmăm.—Paguba se făcuse mai ales subt Vizirii Mustafà și Soliman.

(5) Așà i se ziceà de Nemți în Tirol pe la 1590 Mitropolitului Gheorghe Movilă.

(6) Daponte, *l. c.*, p. 37.

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

www.dacoromanica.ro

«La începutul Domniei sale Constantin Vodă apucă în București pe Patriarhul-mazil de Constantinopol, Dionisie. Binecuvântarea șefului de dăunăzi al Bisericii ortodoxe se coborî asupra frunții sale când fu unsă cu mirul care sfințià pe urmașii lui Constantin cel Mare (1). In 1690 Dionisie erà iarăș oaspete al curții domnești, înaintea expediției din Ardeal (2). In Decemvrie al aceluiaș an, călugării dela Muntele Sinai, cari avuseră legături cu Vasile Lupu și cari se învredniciseră mai de curând a vedeà în mânăstirea lor pe Doamna Elina, bunica Brâncoveanului, întovărășită de unchiul acesteia, Mihaiu Cantacuzino, se îndreptau, într'o plângere focoasă, către dânsul, ca să le apere vechea autonomie, amenințată de «al Ierusalimului», pe care-l acopăr de toate injuriile călugărești, și chiar, după «sfatul lui prea viclean și necucernic», de Patriarhul cel mare, Ecumenicul din Constantinopol; dacă ar fi părăsiți și de dânsul, se vor îndreptà, invocând privilegiul — firește fals — al Profetului Mohammed el însuș, către Marele Vizir (3). Constantin Vodă intervenì, și știm că amestecul său, de stăruitor, dacă nu de arbitru, cum s'ar fi întâmplat pe vremea lui Vasile Lupu, nu rămase fără urmări, — vestea bună că a cedat Dosofteiu fiind dată însă egumenului-episcop de Sinai, Ioanichie, numai în Iunie 1695 (4).

«S'ar părea că și la începutul anului 1691, când ei doi dau o mărturie în afacerea moșiilor cantacuzinești (5), se află în țară mazilul Dionisie, împreună cu alt Patriarh mazil, rivalul său Iacov, asupra rosturilor căruia Brâncoveanu n'avuse nici o înrâurire cunoscută nouă; dar e mai probabil că amândoi își dau mărturia din Constantinopol, — între altele pentrucă nici cronica oficială nu înseamnă o altfel de vizită, ce n'ar fi putut trece neobservată (6).

«Patriarh de fapt erà Calinic, ridicat în Scaun la 1689 (Martie-Aprilie). Brâncoveanu aveà legături strânse și cu acesta: astfel, în 1693, de sigur după stăruințile regelui Poloniei, Ioan Sobieski, el face să se ridice afurisenia rostită, la fuga sa din Moldova, asupra

(1) V. mai sus, p. 10. Cf. Cronica lui Radu Greceanu, ed. Ștefan Grecianu, p. 11.
(2) *Ibid.*, p. 30.
(3) Hurmuzaki, XIV, pp. 274—7, no. CCCXLIII.
(4) *Ibid.*, pp. 287—8.
(5) *Ibid.*, p. 277 și urm., no. CCCXLIV.
(6) O întărire numai a lui Dionisie din Iulie 1691, Hurmuzaki, XIV, p. 285 și urm. no. CCCXLVII.

www.dacoromanica.ro

marelui Mitropolit Dosofteiu (1). Aceasta se întâmplă după lupta între Calinic și Neofit, care-l înlocui o clipă, la 1689 (2) — Neofit erà susținut de un «Sultan tatar, frate al Hanului» (3) —, până se ridicară Vlădicii și aduseră înapoi pe cel voit de dânșii. Petrecerea în Iunie 1693 la București a lui Dionisie nu mai erà însă a unui fost Patriarh: la întâlnirea dela Rusciuc cu Vizirul, «s'a rugat Basarab Vodă pentru chir Dionisie Seroglanul (care erà în Țara-Românească) să-l facă din nou Patriarh ecumenic, și a fost ascultat, și, îmbrăcându-l cu caftan, l-au trimes la Țarigrad» (4). In silă, arhiereii trebuiră să-l primească deocamdată (5). Ei îl răpuseră însă după o mare pârâ, cu tot ajutorul capuchehaielelor muntene, la Adrianopol — ocrotitul Domnului muntean fiind sprijinit numai de Neofit al Heracleii, de Gavril al Chalkedonului, de Nicodim Derkon și de Mitropolitul Ganu —, în Aprilie 1694 (6). A doua zi după ce se dăduse o hotărîre privitoare la testamentul Ecaterinei Jora, fiica lui Grigore Ghica (7), Dionisie, ruda Cantacuzinilor și deci și a Brâncoveanului, se săvârșià tot în Țara-Românească, ai lui din Constantinopol nefiind bucuroși de dânsul, în ziua de 23 Septemvrie 1696, la Târgoviște, unde a fost și îngropat, la Mitropolie (8).

«Păstoria lui Calinic ținù dela 1694 până la 1702, și firește legăturile lui cu Brâncoveanu fură mai reci. Câtevà săptămâni după moartea lui Dionisie, Brâncoveanu cereà să se ridice afurisenia rostită asupra lui Șerban Cantacuzino și a familiei sale, în care se cuprindeà și el însuș, și supuneà o plângere a episcopului de Cerven, lângă Rusciuc, care se credeà împovărat cu suma cerută de Patriarhie. Răspunsul Ecumenicului, care vorbește «ca prieten credincios și adevărat și după Dumnezeu al Luminăției Sale», dar «și ca păstor sufletesc și Patriarh ce am fost, cu voia lui Dumnezeu, al cetei creștine și al cârmuirii creștinilor evlavioși și drept-credincioși, fără vreo prefăcătorie sau colachie», e acru:

(1) *Ibid.*, pp. 289—90, no. CCCLII; pp. 294—5, no. CCCLV; p. 290 și urm., no. CCCLIII.

(2) Atanasie Comnen Ipsilanti, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, la acest an și M. Gedeon, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, la această dată.

(3) Daponte, *l. c.*, p. 39.

(4) *Ibid.*, p. 47.

(5) *Ibid.*

(6) *Ibid.*, p. 48.

(7) Hurmuzaki, XIV, pp. 302—3, no. CCCLXV.

(8) *Ibid.*, p. 304, no. CCCLXIX; p. 314, no. CCCLXXV (epitaful). Ar fi fost îngropat la Radu-Vodă, după Ghedeon, *l. c.*

www.dacoromanica.ro

împotriva Domnului arhiereii nu vorbesc de rău din cauza lucrurilor lui Dionisie: «arhierei sunt, prea-luminate, și păstori sufletești, și nu e drept să fie nimiciți întru atâta, încât, dacă Luminăția Ta ar mărturisì-o în clipele când iea tainele cele curate, și n'ar fi stăpânit de patima lingușirii ori a unei nevoi duhovnicul, de sigur că Te-ar oprì câtvà timp dela primirea dumnezeeștilor lucruri sfinte... Trebue ca și Luminăția Ta cu recunoștință creștinească și evlavie să asculți și să primești cele spuse de noi duhovnicește și părintește.» Șerban a înglodat în datorii pentru Dionisie — și numai Șerban? — Scaunul patriarhal, așà încât memoria lui e încunjurată încă de o vie ură; cartea de iertare a fost anulată duhovnicește și prin nouă blăstăme ascunse ale arhiereilor. «Nedreptatea, întru cât cel nedreptățit nu-și capătă odihnirea, rămâne neiertată, și nu se iartă în alt chip decât atunci când se așează dreptatea în locul ei.» Lui, Domnului protivnic, i se amintește că odată «Domnii dădeau o pungă întreagă, adecă 500 de lei, și un veșmânt de samur de Crăciun Patriarhilor de pe vremuri și unora din arhierei postav și atlaz —, care dar vădește fericit pe dăruitor mai ales, căci Sfânta Scriptură spune că e mai fericit lucru a da decât a luà.» Recunoaște însă greutățile lui Vodă, nu cere, și-l va pomeni *și fără aceasta*. Plata unui împrumut se amână pentru timpuri mai bune (1).

Dar această ceartă subțire nu împiedică pe Domn de a cheltuì pentru noua biserică din Galata, care e fundațiunea sa excluzivă (2), nici pe Patriarh de a întărì privilegiile bisericii Sf. Gheorghe din Ismail, refăcută, cu voia Turcilor, de Brâncoveanu (3). Dar acelaș ton de învățătură dela înnălțime-l întrebuințează Calinic, în Noemvrie 1700, când sfătuește pe Brâncoveanu să nu dea în limba vulgară cărți bisericești, și nici măcar Evanghelia învățătoare a lui Teofilact (4), pe care o aveà în manuscript, cum știm. «Pentrucă vorbele sunt pe înțeles, dar gândurile pe înțeles tot nu se fac, nici nu pot necărturarii să priceapă cevà, nici nu se face bine de obște...., iar poporul de rând din ele nu știe nimic, și numai se năucește, și se întunecă; și n'aduc nici un folos... La izvor vine fiecare cu

(1) *Ibid.*, pp. 305—11, no. CCCLXXI.

(2) *Ibid.*, pp. 312—3, no. CCCLXXIII; Greceanu, p. 87.

(3) *Ibid.*; Hurmuzaki, XIV, p. 321 și urm., no. CCCLXXXVII; p. 379 și urm., no. CCCCXVII. Pentru Athos numai *ibid.*, p. 300, no. CCCLXIII; p. 325. Cf. *Analele Academiei Române* pe 1913, memoriul despre legăturile cu Muntele Athos.

(4) Hurmuzaki, XIV, p. 329 și urm., no. CCCXCI.

www.dacoromanica.ro

cofa lui și, cât cuprinde, atâta iea.» Mai bine ar da «Viețile Sfinților, cuvinte de laudă și altele ca acestea». «Barbarizarea elenismului» ar fi, pe lângă aceasta, un păcat (1). Brâncoveanu, cu toată bunăvoința, se supuse. Mai târziu el duse împreună cu acest Calinic lupta împotriva lui «Satanasie» din Ardeal (2), și i se cereà să trimeată și Mitropolitului celui nou de Filadelfia, șef al comunității grecești din Veneția și suspect de «latinofronie», o Mărturisire ortodoxă ca să-l cerce (3). La așezarea ca Mitropolit a lui Antim de Râmnic se respectă acel drept de strămutare de care pe atunci Patriarhul devenise, și față de Moldova, foarte gelos (4). Dar niciodată Calinic n'a fost, ca Dionisie, oaspete al Țerii-Românești, precum n'a fost nici Gavriil urmașul său (dela Septemvrie 1702 înainte, după moartea lui Calinic (5)), despre care scrie, la moartea lui, la 25 sau 26 Octomvrie 1707, cronica oficială astfel: «Acest Gavriil foarte om de treabă erà, și păstor adevărat turmei cei pravoslavnice, om vrednic și chivernisitor, așezând toate cele turburate ce erà la Sfânta Marea-Biserică; pentru a căruia petrecere multă mâhnire la toți au fost, pre Domnul Dumnezeu rugând ca să-l odihnească cu Sfinții Patriarși întru Impărăția Cerului» (6).

Putem adăugì astăzi încă două acte privitoare la legăturile cu Patriarhia ale Țerii-Românești în zilele lui, amândouă aflate și ele între hârtiile necatalogate ale Academiei.

Unul, dela Patriarhul Calinic, datat 1696, Iunie, e, cum spune o notiță pe dos: «Cartea de hirotoniia Sevastiei». Se știà că la 1707 Neofit «Sevastias», de Sivas, în Asia, a fost unul din arhiereii cari întâmpinară pe Hrisant Patriarhul Ierusalimului la sfințirea frumoasei biserici a Sfântului Gheorghe Nou din București (7). Dar nu numai că Neofit rezidà în Capitala munteană și că erà ținut cu tain de Brâncoveanu; la data, notată mai sus, de Iunie 1696, Patriarhul arată Mitropolitului Teodosie că Neofit a fost ales, votat la Constantinopol și *că el îl poate sfinți acuma în București:*

(1) *Ibid.*

(2) *Ibid.*, p. 336 și urm.

(3) *Ibid.*, pp. 338—9 (28 Octomvrie 1701).

(4) *Ibid.*, p. 401 și urm., no. CCCCXXXII.

(5) Daponte, *l. c.*, p. 57.

(6) Greceanu, p. 178.—Pasagiul extras e pe paginile 182—8. S'au făcut aici unele îndreptări. Cu Neofit (1707), Chiprian (1708—9, 1713—4), Atanasie (1709—11), Chiril (1711—3) nu cunoaștem legăturile.

(7) Greceanu, p. 175.

www.dacoromanica.ro

† Καλλίνικος, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἱερώτατε Μητροπολίτα Οὐγγροβλαχίας, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε πλαγηνῶν, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, κὺρ Θεοδόσιε, χάρις εἴη σου τῇ Ἱερότητι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Διὰ τοῦ παρόντος παρέχομεν ἄδειαν τῇ ἀρχιερωσύνῃ σου ἵνα, λαβὼν μετὰ σεαυτοῦ συλλειτουργοὺς ἀρχιερεῖς, αὐτόθει, εἰς τὴν ἐπαρχίαν σου, καὶ τὴν ἱερὰν ἐκτελέσας μυσταγωγίαν, χειροτονήσῃς τὸν εὐλαβέστατον ὑποψήφιον Νεόφυτον εἰς Μητροπολίτην Σεβαστίας, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ ὑποτύποσιν, μετὰ πάσης κανονικῆς περισκέψεως, ψηφισθέντα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, δι' ἡμετέρας πατριαρχικῆς προτροπῆς, ὅπου, τῶν ἐνδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑψηλωτάτων συναδελφῶν ἡμῶν ἀρχιερέων, καὶ προβαλλ[όντων] αὐτὸν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης βαθμῷ. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν πέμπεται σοι καὶ παρὸν τῆς ἐκδόσεως γράμμα. ,αχϟς'τῳ.

Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ, ἰνδικτίωνος δ'ης.

Cartea de hirotoniia Sevastiei.

Nu știu dacă și Mitropolitul titular de Nisa, Ghermanò, care lucră la Biblia din București și pe care, în scrisorile-i tăinuite dela Tismana, Teodosie-l numià «dascălul Ghermanò», trimețându-i «spăseanie și blagoslovenie» (1), a fost sfințit tot așà în Capitala munteană, — *cum deci, erà obiceiul pentru acești Vlădici pribegi.* Urmașul imediat al lui Ghermanò nu-l cunoaștem. Dar între arhiereii dela Sf. Gheorghe Nou în 1707 aflăm și pe «Mitrofan Nisis», care erà să fie Mitropolit al Ungrovlahiei după caterisirea lui Antim Ivireanul.

Din gramata patriarhală ce publicăm mai jos se vede însă că în 1707, și anume în Martie, cu câtevà luni înainte de ceremonia aceea, el fusese făcut Mitropolit de Nisa. Se arată că alesul e «om cinstit, evlavios, crescut cu obiceiuri cuviincioase și împodobite și iubind vieața monahicească din tinerețe». Avem numai actul alegerii lui Mitrofan însă, fără să se arăte dacă, precum e probabil, sfințirea i s'a făcut la București, cu participarea episcopilor țerii. Aceste sfințiri lasă însă a se crede că *mulți dintre acești titulari, aleși dela noi și rămași la noi, nu erau Greci, ci Români.*

† Γαβριήλ, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Τὸ καλὸν τῆς πρὸς ἕτερον ἀναφορᾶς, καὶ καθ' ἑαυτὸ πάντως καλόν· ἕκαστον

(1) *Studii și doc.*, V, p. 487, no. 25.

www.dacoromanica.ro

γὰρ τῶν πραγμάτων, ἧς ἐν ἑαυτῷ ἔχει ποιότητος, ταύτης καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδίδωσι: τοιοῦτον ἄρα καὶ τὸ τῆς ἀρχιεροσύνης ἀξίωμα, καὶ ὁ πνευματικὸς ποιμήν, οὐ μόνον, ἐν τῇ ποίμνῃ ὤν, τοὺς ἐν αὐτῇ πλουτίζει μυρίων πνευματικῶν χαρίτων, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκείας καὶ προσηκούσης παροικίας, διὰ τὴν ἐπηρείαν τοῦ χρόνου ἀμοιρῶν πολλῶν ἀγαθῶν, καὶ ἑαυτῷ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις, γίγνεται πρόξενος. Καὶ γὰρ οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὰ δοχεῖα τοῦ πνεύματος, αἱ σάλπιγγες τῆς ἀληθείας οὐκ ἐν ὡρισμένῃ τινὶ παροικίᾳ ποιμαίνειν ἀπετετάχατο, ἀλλὰ πανταχοῦ τὸν λόγον ἐκήρυττον, καὶ πᾶσιν ἐπραγματεύοντο τὴν σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, τὸ λίαν λυσιτελὲς καὶ σωτήριον τῆς ἀρχιερωσύνης εἶδεῖα, καὶ διὰ πολλῶν ἐνηχεῖσθαι τὰ τῆς εὐσεβείας τῷ χριστονύμῳ λαῷ καλὸν κρίνουσα, ὁπηνίκα εὕροι τινα ἄξιον τοῦ ἀναδεχθῆναι τὸ μέγα τουτὶ ἀξίωμα, ἐπ᾽ ὀνόματί τινος τῶν πάλαι περιφήμων ἐπαρχιῶν εἰς ἀρχιερέα προχειρίζεσθαι, τὸν τοιοῦτον οὐκ ἀπαρναίνεται. Καὶ δῆτα καὶ ἡ Μετριόνης ἡμῶν, τῷ ἐκκλησιαστικῷ τουτωὶ ἔθει στοιχοῦσα, καθάπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτῆς ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοίδιμοι Πατριάρχαι, ἔγνω δεῖν καὶ ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς ποτὲ οὐκ ἀσήμου ἐπαρχίας Νύσσης τὸν ἱκανῶς καὶ ἀξίως ἔχοντα καὶ τῆς χάριτος τοῦ τελεταρχικοῦ Πνεύματος εἰς ἀρχιερέα προχειρίσασθαι, καὶ δὴ ἄδειαν παρέσχε τοῖς ἐνδημοῦσι εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἱερωτάτοις Μητροπολίταις καὶ ὑπερτίμοις ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῖς αὐτῆς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, τῷ Ἡρακλείας καὶ Ῥαιδέστου κὺρ Νεοφύτῳ, τῷ Νηκομηδείας κὺρ Παρθενίῳ, τῷ Χαλκηδόνος κὺρ Κωνσταντίῳ, τῷ Ἰωαννινῶν κὺρ Κλήμεντι, τῷ Ἀγκύρας κὺρ Μακαρίῳ, τῷ Δέρκων καὶ Νεοχωρίου κὺρ Νικοδήμῳ καὶ τῷ Γοτθίας καὶ Καφᾶ κὺρ Νεοφύτῳ ψήφους κανονικὰς προβάλεσθαι κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν εἰς εὕρεσιν ἀξίου προσώπου καὶ ἁρμοδίου ἀπολαῦσαι τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας, ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς διαληφθείσης ἐπαρχίας Νύσσης. Ὧν γεγενημένων παρ᾽ αὐτῶν, κοινῇ γνώμῃ προτετίμηται ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Μητροφάνης, ἀνὴρ τίμιος, εὐλαβής, ἐν ἤθεσι σεμνοῖς καὶ κοσμίοις ἀνατεθραμμένος, καὶ τὸν μονήρη βίον ἐκ νέου ἐνστερνισάμενος. Τούτου τοιγαροῦν τῇ δυνάμει καὶ ἐπικλήσει... ἀρχικοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἀρχιερέα ἐχειροτονήσαμεν καὶ Μητροπολίτην ἀνεδείξαμεν ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς ἐπαρχίας Νύσσης. Διὸ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὁ ἱερώτατος οὗτος Μητροπολίτης Νύσσης καὶ ὑπέρτιμος, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργός, κὺρ Μητροφάνης, ἔχῃ τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν καὶ τὰ προνόμια τῆς αὐτῆς Μητροπόλεως, γνήσιος καὶ νόμιμος καὶ κανονικὸς Μητροπολίτης ὢν καὶ ὀνομαζόμενος, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελῇ ἀναντιῤῥήτως, ἔχων τὴν στάσιν αὐτοῦ καὶ τὴν καθέδραν ὅπου ἂν τύχῃ κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ εὐλογῶν ἀρχιερατικῶς καὶ ἁγιάζων τοὺς προσερχομένους αὐτῷ χριστιανούς. Εἰδήσει δὲ τῶν κατὰ τόπον προϊσταμένων ἔχῃ ἐπ᾽ ἀδείας τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀποτελεῖν, ὅπου ἂν προσκληθῇς, ἀνεμποδίστως, χειροτονίας δηλονότι τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, ναῶν καθιερώσεις, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχιερατικῆς τάξεως. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐνεχειρίσθη αὐτῷ ἡ παροῦσα ἡμετέρα πατριαρχικὴ πρᾶξις. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αψζ′τῳ, μηνὶ Μαρτίῳ, ἰνδικτίωνος ιε′της.

www.dacoromanica.ro

† Γαβριήλ, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Pracsisŭ patrierșască a răposatuluĭ Vlădica Mitrofanŭ, cîndŭ s'aŭ făcutŭ Nisisŭ.

III. O tragicomedie bisericească a Grecilor în București.

In legătură cu acest subiect să ne oprim asupra unei bucăți teatrale, cu caracter de pără și de satiră, care s'a alcătuit la noi, în greceasca vulgară, după 1688, și în care întâlnim figuri cunoscute dintre clericii de cari a fost vorba mai sus.

Intâiu, o observație. Literatura bizantină, ca și vieața bizantină, religioasă, politică, socială, n'a încetat cu căderea, în 1453, a Bizanțului. S'a scris și mai departe chiar în Stambulul Turcilor — cronici patriarhale, piese de versuri lăudătoare sau pline de batjocură —, dar literatura originală, spontanee, cu caracter contemporan, a trecut în posesiunile italiene, venețiene, ale insulelor grecești; Rodosul, Ciprul, Corfù, — iar, pe uscat: Coron, la Sudul Moreii — au dat cevà, dar mai ales Creta, unde Greci, cum e Chortatzis, dar și Italieni, de familie nobilă, însă aclimatizați, un Marino Falier, un Bragadino și alții, au dat poeme în versuri, influențate de epica Renașterii, învățături, piese chiar — de exemplu *Sacrificiul lui Avraam*, tipărită foarte târziu în Veneția —, dintre cari unele, ca *Erofila*, tragedie, și *Erotocrit*, povestire epică, au avut o largă și meritată răspândire.

Printre acești Greci în atingere cu Apusul, unii, mai ales Cretani, ca Palamid, dar și câte un Epirot, ca Stavrinos, celălalt cântăreț al «Vitejiilor lui Mihaiu Viteazul», se așează pe la 1600 în țerile noastre sau în vecinătatea lor. *Aici la Dunăre se strămută deci literatura originală post-bizantină, care trăește la noi, timp de două veacuri, o a treia fază*, producând opere nouă, triviale, pedante, dar pline de vioiciune, de coloare. Mateiu al Mirelor cântă pe Domnii munteni până la Alexandru Iliaș. Ieroteiu de Monembasia, alt Mitropolit, scrie un cronograf în care atâtea pagini privesc țerile noastre și pe care-l publică un Epirot, fratele Spătarului lui Petru Șchiopul, Domn moldovean. Un negustor grec din București comandă în acelaș oraș, înainte de a se fi făcut o tipografie grecească la noi, editarea povestirii constantinopolitane despre frumoasa Evreică Marcada (1).

(1) *Studii și doc.*, XXI, p. 94 și urm.

www.dacoromanica.ro

Erà firesc deci ca tot aici certe de călugări să îmbrace spontaneu veșmântul literar al satirei teatrale.

Acesta e rostul operei lui Neofit ieromonahul, Τὸ Ἀχοῦρι, *Grajdul*, pe care de mult încă a publicat-o Émile Legrand, în volumul II din «Bibliothèque grecque vulgaire».

O prefață lămurește că lectorul va găsì «stihuri politice în aplà, pline de nostimadă». Ele privesc mai ales pe boieri, «prea-nobili, cu slavă cinstiți», și pe Domnul lor, «făptuitor a toate (δημιουργὸς τῶν ὅλων), «vestit, prea-evlavios, strălucit încoronat, cu bun neam din străbuni»:

μπασαραμπαδόξαστος, καντακουζηνωμένη,

spun adiective născocite după Basarab și Cantacuzino.

E vorba de «telpizul» Chiril, Κακοκύριλλος, care, om fără icoane în chilie, diavol curat, sgârcit fără măsură, lacom de μπάννα, urmăritor al amanetului săracilor, și-a bătut joc, chinuindu-l, de săracul Neofit, care află însă dreptatea cuvenită la luminatul Sfat al boierilor, în Octomvrie 1692, când și scrie «filada» lui.

Lângă Chiril și diavolul lui, lângă Neofit și «bătrânul» lui, proin de Adrianopol, acela care, la 1683, în Ianuarie, întovărășì pe Doamna Elina, mama lui Șerban Vodă (1), și rămase de acum înainte la București, găsim pe Ghermanò de Nissa, «dascălul» pomenit mai sus, pe Eustatie Comisul, care e Statie Leurdeanul, un Agă neidentificabil, Γειωργούσης, psaltul popa Atanasie, Clucerul Asan și Cămărașul Asan, acesta din urmă cunoscut și, suprem judecător, Dionisie Seroglanul însuș, «Patriarhul chir Dionisie: întru mulți ani!».

Din grajd — care, personificat, îi vorbește — suspină Chiril, întemnițat, pus în lanțuri pentru vina lui săvârșită în mânăstirea, atunci de călugări, a Plătăreștilor, dat în judecată, pus să plătească pe medicul celui rănit. Diavolul l-a adus acolo, și el are o socoteală cu dânsul, «cumătrul» (παραδελφός) său.

Nemângâiat, călugărul rău se plânge cu cuvintele Înțeleptului.

La strigătele călugărului Neofit răsare acum din groapă Neofit al Adrianopolei, care l-a crescut și l-a făcut protosinghel ca să fie fericit. El asigură că acolo jos Iexandru Acel Mare, Patriarhii, regii, «Aristarh» nu mai sunt nimic decât niște săraci goi, afară de «faptele bune» și de milele pentru dânșii. Acolo e, și tot așà, însuș «cel de odinioară prea-luminatul Șerban», al cărui topuz (τοπούζια, λιάγανα) nu mai are în aceste regiuni de judecată aspră, cu singura răsplată a celor ce au suferit pentru lege, nici o putere.

(1) Cariofil, *l. c.*, p. 16.

www.dacoromanica.ro

Fostul Mitropolit de Adrianopol cere ajutorul lui Ghermanò de Nissa contra fratelui său, abuzivul Chiril dela Plătărești, care, de altfel, l-a pus rău cu Dosofteiu al Ierusalimului și i-a luat mănăstirea. Cu toată opunerea diavolului, care-și reclamă «moștenirea», afurisenia pornește. Dar și Neofit, care e de față, trebue să mărturisească patronului său că nu l-a ascultat și a băut vin, de mângâiere, «ca să nu moară».

Acum intervine Comisul Τουρασῆς, care se miră că Neofit vorbește singur, ca în vis. Aga și un călugăr, apoi și psaltul, îl chiamă însă la Patriarh. Sfios, plin de frică, Neofit laudă pe «adevăratul» Patriarh, «prieten al virtuosului Teodosie», înțelept, aspru călugăr, ascet vestit, «păstor drept, nu năimit». Rămân să vorbească între ei cei doi Asani cu Aga și Comisul despre acela ce a plecat.

Altă scenă arată pe jalnicul călugăr bețiv de vin și de rachiu pentru mângâiere înaintea Patriarhului. Dionisie îl mustră că a mers la Divan, batjocurindu-și veșmântul. Pârîșul arată cum a fost bătut în chilie de fratele lui Ghermanò, de Chiril:

ἀπὸ τὸν γερμανάδελφον Κύριλλον, τὸν τοῦ Νύσσης,

cum i s'au dat doctorului șase zloți ca să nu piară cel chinuit astfel, cum i s'a cerut acestuia să facă testament ca bolnav de o boală firească, cum i-a gătit o îmmormântare cinstită, dar, când a scăpat, l-a pus tot pe dânsul la plată și l-a despoiat.

«De ce n'ați venit la mine, de ce v'ați făcut, ticăloșilor, la mireni mascarale (μασχαράδες)», se tângue Patriarhul. Chiril l-a dus «cu carte și fustași» la Divan, e «smeritul» răspuns. Boierii au judecat să-i dea veșmintele, să plătească medicul și să fie pus în fiare, cum este, ca «un rău telpiz». Pentru aceasta urmează rânduri întregi de adiective spre lauda sfetnicilor, a Domnului și a Ungrovlahiei întregi

...ἁπάσης οὐγκροβλαχικῆς τζάρας τῆς ὑπερτίμου.

O lucrare de tot proastă fără îndoeală, dar plină de cuvinte nouă, de noțiuni contemporane — «hanuri domnești», «carăle săracilor», etc. —, de unele lămuriri locale și mai ales de interes *special* pentru noi prin înfățișarea concretă, «poetică» a lumii aceleia de beție, bătaie, lingușire și injurii, în care, din nenorocire, se încheiau mai adeseori rosturile obișnuite ale ortodoxiei grecești în decădere, la începutul epocei Fanarioților.

www.dacoromanica.ro

L. B.

Un offiţer român în oastea lui Carol al XII-lea. — Câteva note,— de *N. Iorga* . . . . . —,20
Autoritatea faptului îndeplinit executat în 1866 de cei îndreptăţiţi, de *D. A. Sturdza* . . . . . 2.—
Notă despre un studiu al d-lui Millet, de *I. Kalinderu* . . . . —,20
Insemnătatea ţinuturilor de peste Prut pentru istoria Românilor şi pentru folclorul românesc, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Norma ponderală dela Perinthus, de *M. C. Sutzu* . . . . . —,20
Un manifest românesc tipărit cu litere latine al Impăratului Leopold I din anul 1701, de *I. Ursu* . . . . . —,30
Contribuţii privitoare la relaţiile Bisericii româneşti cu Rusia în veacul XVII, de *Dr. Silviu Dragomir* . . . . . 2.—
Memoriu despre documentele cartografice privitoare la răsboiul din 1787—1791, de *N. Docan*. 1,20
Tom. XXXV.—Desbaterile Academiei în 1912—1913 . . . . . 5.—
» *XXXV.—Memoriile Secţiunii Istorice*. . . . . 8.—
Plângerea lui Ioan Sandu Sturza Vodă împotriva sudiţilor străini în Moldova, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Din ţinuturile pierdute. Boieri şi răzeşi în Bucovina şi Basarabia în cele dintâi decenii după anexare, de *N. Iorga* . . . . 1.—
Câteva ştiri nouă privitoare la Istoria Românilor, de *N. Iorga*. —,30
Notele unui istoric cu privire la evenimentele din Balcani, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Două plângeri ale episcopului de Râmnic Galaction, de *N. Iorga*. —,20
Versuri nouă ale lui Ienăchiţă Văcărescu, de *N. Iorga* . . . . —,20
Barbu Ştirbei ca educator, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Insemnătatea lucrărilor Comisiunii europene dela gurile Dunărei, 1856 la 1912, de *Dimitrie A. Sturdza*. I, 1856 la 1866 . . . . —,30
—— —— II. 1866—1905 . . . . . —,50
—— —— III. 1894—1912 . . . . . 1.—
Patrahirul lui Alexandru cel Bun: Cel dintâiu chip de Domn român, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Ucraina moldovenească, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Monete inedite din oraşele noastre pontice, de *M. C. Sutzu* . . . —,50
Condiţiunile de politică generală în cari s'au întemeiat bisericile româneşti în veacurile XIV—XV, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Două tradiţii istorice în Balcani: a Italiei şi a Românilor, de *N. Iorga*. . . . . —,20
Bătăliile dela Gwozdziec şi Obertyn (1531), de *I. Ursu* . . . . —,50
Descoperiri nouă în Scythia minor, de *V. Pârvan* . . . . . 2.—
Ideile de legi şi de prevedere, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,20
Principele ardelean Acaţiu Barcsai şi Mitropolitul Sava Brancovici, de *Dr. Ioan Lupaş* . . . . . —,30
» *XXXVI.*—Desbaterile Academiei în 1913—1914 . . . . . 5.—
» *XXXVI.—Memoriile Secţiunii Istorice*. . . . . 20.—
Armenii şi Românii: O paralelă istorică, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Ştiri nouă din Dacia Malvensis, de *Vasile Pârvan* . . . . . 1.—
Privilegiul lui Mohammed al II-lea pentru Pera (1-iu Iunie 1453), de *N. Iorga* . . . . . —,50
Castrul dela Poiana şi drumul roman prin Moldova de jos, de *Vasile Pârvan* . . . . . 1.—
Ostaşi dela Prut cu un nou act dela Alexandru cel Bun. — Răzeşi romaşcani, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Ceva despre Episcopul maramurăşan Iosif Stoica.—Câtevă fragmente de vechi Cazanii româneşti, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Istoria Evreilor în ţerile noastre, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Vasile Lupu ca următor al Impăraţilor de răsărit în tutelarea patriarhiei de Constantinopole şi a Bisericii ortodoxe, de *N. Iorga*. —,40
Clopotul dăruit de Caragheorghe, întemeietorul Serbiei, bisericii satului Topola (1811), de *N. Iorga* . . . . . —,20
Cetatea Ulmetum, II 1. Descoperirile campaniei a doua şi a treia de săpături din anii 1912 şi 1913, de *Vasile Pârvan* . . . . . 3.—
Cetatea Ulmetum, II 2. Descoperirile campaniei a doua şi a treia de săpături din anii 1912 şi 1913, de *Vasile Pârvan* . . . . . 2.—
Dela Cetatea Tropaeum-Adamclisi: Basilica-cisternă. Studiu arheologic, de *G. Murnu* . . . . . 1.—
Două inscripţii nouă găsite la Mânăstirea Bistriţa (Neamţ), de *N. Iorga* . . . . . —,20
Muntele Athos în legătură cu ţerile noastre, de *N. Iorga* . . . . 1.—
Din influenţele politicei europene asupra Istoriei noastre (Moise Vodă, 1529 Martie—1530 August), de *I. Ursu* . . . . . —,20
Steagul lui Mihnea Vodă Radul în muzeul istoric din Belgrad, de *N. Iorga* . . . . . —,50

www.dacoromanica.ro

Explorațiuni austriace pe Dunăre la sfârșitul veacului al XVIII-lea, de *N. Docan* . . . . . 2.—
Contribuții documentare la Istoria Olteniei în veacul al XIX-lea, de *N. Iorga*. . . . . —,20
Nifon II, Patriarhul Constantinopolului, de *Diaconul Dr. Nic. M. Popescu* . . . . . —,80
Renegați în trecutul țerilor noastre și al neamului românesc, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Ședința Academiei Române dela 1 Maiu 1914, de *D. A. Sturdza*. —,60
Fundațiuni religioase ale Domnilor Români în Orient, de *N. Iorga*. —,20
Fundațiunile Domnilor Români în Epir, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Un act românesc privitor la începătorul culturii bulgare Dr. Veron, de *N. Iorga* . . . . . —,20
O hartă a Țerii-Românești din c. 1780 și un geograf dobrogean, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Nouă documente basarabene, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Situațiunea internațională a Principatului Țerii-Românești în vremea lui Șerban Cantacuzino (1678—1688), de *Ioan Radonić*. —,30
Corespondența Domnilor și Boierilor români cu Metternich și cu Gentz între anii 1812—1828, de *Ioan C. Filitti* . . . . . —,50
Stâlpul lui Mihaiu Racoviță Vv. în Bucovina, de *Teodor V. Ștefanelli* . . . . . —,50
Veneția în Marea Neagră, I: Dobrotici, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Veneția în Marea Neagră, II: Legături cu Turcii și cu creștinii din Balcani dela lupta dela Cosovo până la cea dela Nicopole (1389—96), de *N. Iorga* . . . . . —,50
Tom. XXXVII. — Desbaterile Academiei în 1914—1915 . . . . *(Sub presă).*
» *XXXVII.* — *Memoriile Secțiunii Istorice*. . . . . *(Sub presă).*
Veneția în Marea Neagră. III: Originea legăturilor cu Ștefan cel Mare și mediul politic al desvoltării lor, de *N. Iorga* . . . . . —,80
Pilda bunilor Domni din trecut față de școala românească, de *N. Iorga* 1,50
Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu, de *N. Iorga* 1,50
Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu și scopurile Academiei Române, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Opera de istoric a Regelui Carol, de *N. Iorga*. . . . . —,20
Neamul Agarici. — Răzeși fălciieni și vaslueni, de *N. Iorga* . . . —,20
Imperialismul austriac și cel rus în desvoltare paralelă, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Din legăturile noastre cu Sârbii, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Privilegiile șangăilor dela Târgu-Ocna, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Cetatea Ulmetum. III. Descoperirile ultimei campanii de săpături din vara anului 1914, de *Vasile Pârvan* . . . . . 2.—
Câteva știri despre comerțul nostru în veacurile al XVII-lea și XVIII-lea, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Dreptul la viață al statelor mici, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Un dascăl uitat: Grigore Pleșoianu, de *N. Bănescu* . . . . . 1.—
Dardanelele. (Amintiri istorice), de *N. Iorga* . . . . . —,30
Zidul cetății Tomi, de *Vasile Pârvan* . . . . . 1.—
Câteva lămuriri nouă cu privire la istoria Românilor, de *N. Iorga*. —,30
Vechimea rumâniei în Țara-Românească și legătura lui Mihai Viteazul, de *C. Giurescu*. . . . . —,70
Faze sufletești și cărți reprezentative la Români cu specială privire la legăturile «Alexandriei» cu Mihaiu Viteazul, de *N. Iorga*. 2.—
Contribuțiuni la Istoria Românilor ardeleni 1780—1792, cu 84 acte și documente inedite, culese din arhivele din Viena, Budapesta, Sibiiu și Brașov, de *Dr. Ioan Lupaș*. . . . . 2.—
Episcopul Vasile Moga și profesorul Gheorghe Lazăr, de *Dr. Ioan Lupaș* . . . . . *(Sub presă).*
Emigrările de peste munți, de *I. Nistor* . . . . . *(Sub presă).*

Inst. de Arte Grafice «CAROL GOBL» S-sor I. St. Rasidescu

www.dacoromanica.ro